

ПРИКАЗИ

Дарко Велимировић
МОНОГРАФИЈА
СЛОБОДА И ЈАВНОСТ

Милена Пешић, Александар Новаковић, *Слобода и јавност – одређење, проблематизација и значај*, Институт за политичке студије, Београд, 2008.

Монографија *Слобода и јавност – одређење, проблематизација и значај*, аутора Милене Пешић и Александра Новаковића, значајна је пре свега јер читаоцу нуди осврт на теоријска питања која се тичу феномена слободе и јавности. Озбиљности монографије сем темељног научног приступа Пешићеве и Новаковића доприноси и сам

одабир аутора кроз чија су теоријске предлошке творци ове научне студије покушали да читаоцу понуде, не само одговоре на модерна фундаментална питања филозофије и политичке теорије – што питања слободе и јавности свакако јесу, већ уз консеквентан и прегледан историјски сиже појмова који су обрађивали и јасан и утемељен ауторски критички осврт на изложене теорије.

Овај подухват додатно добија на значају узме ли се пре свега у обзир чињеница да су обрађена питања у монографији дубоко уткана у саму срж онога што називамо савременом цивилизацијом, те да од понуђених одговора на иста зависи и њено исходиште, правац и смер у којем ће се кретати - унутар комплексне разноврсности „добијених одговора“. Управо та је комплексност и разноврсност онај степен који су аутори студије успешно прескочили, указујући у својој студији не само на адекватне теоријске обрасце, већ и опомињући нас на „теоријске промашаје“ настале, по њима, као рецидив времена у ком су формирани, уносећи у целу ствар оно што

бисмо могли назвати „теоријским шумом“. Поред свести аутора да оно што бисмо могли именовати „коначном истином“ у одговору на питања као што су слобода и јавност нема, аутори ипак покушавају да понуде извесна теоријска решења, пре свега инсистирајући на изношењу појашњења и прецизирању појмова којима су се руководили у свом истраживачком раду. Управо због наведеног укључујући ту и поливалентност темељних питања двеју фундаменталних категорија модерне друштвене мисли аутори су понудили текст издељен у две засебно веома функционалне целине; Новаковић разматра проблематику слободе а Пешићева питање јавности.

Пре свега ограничен кратком формом, аутор бива принуђен да сагледа питање слободе кроз правно – политички дискурс, али и усред наметнутог и постављеног концептуалног оквира као што је монографија, показује висок ниво познавања и разумевања научно релевантних теоријских схватања, те дискурса и научних позиција релевантних аутора попут Фредриха фон Хајека, Мареја Родбарда, Роберта Нозика, Исаије Берлина... Нудећи пре свега критичко преиспитивање појма *позитивне слободе* и стављајући га из друштвеног аспекта питања о слободи, а потом га третирајући као историјско - те-

оријски конструкт. Паралелно са наведеним, аутор излаже тезу о немогућности, те самим тим о неутемељености позиционирања теоријско - друштвеног феномена слободе – сагледаног кроз призму колективитета, било замишљеног или реалног. Аутор искључује могућност да слобода у правном смислу може припадати иком другом осим појединцу, нудећи самим тим критички осврт на све теорије чије се исходиште налази у методолошком колективизму, био он представљен као верски, етнички, научни... Као одговор на питање шта то теоријски појам слободе заправо јесте, аутор се ослања најпре на теорије слободе засноване на методолошком индивидуализму. Сагледавајући слободу кроз њен негативан, дакле индивидуални концепт, с правом упућујући на чињеницу да управо на таквом појму слободе почива модеран политичко – правни поредак, аутор примарно узима у обзир цивилизацијски аспект наведеног концепта слободе.

У овом делу монографије, појам слободе обрађује се прво као филозофски појам, који бива сагледан кроз модерну теорију природног права и закона, затим се потцртава појам методолошког индивидуализма и нуди се његово разјашњење, како би се што боље уочила дистинкција између индивидуалног и колективног дискурса

у тумачењу овог феномена. Вршећи јасну демаркацију између тзв. термина „позитивног“ и „негативног“ поимања појма слободe, Новаковић је тежио отварању теоријских путева, како би се јасно сагледале границе индивидуалних слобода и преиспитала њихова етичност, те јасно означила филозофска „моралност“ у самој концепцији појма слобода. Затим се аутор осврће на тзв. колективистичке теорије слободe покушавајући да кроз феномен социјализма демистификује и означи целу једну филозофску школу, по њему искривљеног и нетачног тумачења теоријског појма слободe, оспоравајући њену наводну „модерност“ и „прогресивност“, те их нотирајући као ретроградан и историјски и научно реверзибилан процес. Новаковић у прилог својој тврдњи нуди као доказ супротстављену модерну либералну или либертеријанску теорију слободe, чије је најјаче оружје тумачење појма слободe - пре свега кроз економску сферу и утврђивање дискримијације између „јавног“ и „приватног“, те инсистирање на индивидуалистичком концепту политичких и правних слобода.

Дискурс на ком се у овој научној студији инсистира представља пре свега концепт слободe заснован на интеракцији равноправних појединаца, а не осврт на опште добро заједнице, које је само по себи инкопа-

тибилно са филозофским појмом слободe, ослонимо ли се на Џон Локово схватање слободe које потенцира „власништво“ у ширем значењу, појединца над њом. Стога се у први план истиче поред осталог и појам економских слобода, схваћених као нужан предуслов како за слободу појединца тако и за слободу друштва у целини: “Елиминисањем економских слобода долази до централизовања свеукупне моћи у једном друштву. У перспективи то свакако није добро како за слободу појединца тако и за слободу друштва у целини, јер неминовно доводи до политичких консеквенци које су у свом карактеру ауторитарне”.¹⁾

У другом делу монографије, Милена Пешић покушава да осветли друштвено – теоријски феномен јавности, примарно кроз одређивање значења овог појма, како семантичког тако и кроз опсежно и темељно сагледавање његовог историјског оквира. Управо кроз то преиспитивање појма јавности – путем семантичког декодирања – Пешићева прави једну врсту одклона од помало стандардизованог у делу наше научне јавности „ишчитавања“ Јиргена Хабермаса и његовог схватања наведеног појма. Пешићева с

¹⁾ Милена Пешић, Александар Новаковић, *Слобода и јавност – одређење, проблематизација и значај*, Институт за политичке студије, Београд, 2008, стр. 100.

правом указују на извесну дозу „мистификације“ и „есенцијализације“ у наведеном ишчитавању појма, при том инсистирајући управо на Хабермасовом уважавању јавности као политичког феномена. Као једно од најзначајнијих питања у тексту ауторка истиче могућност сагледавања утемељености феномена јавности у једној историјској линији развитка од античког периода до данас, а да то не буде пуко сагледавање различитих полиморфних и некомпатибилних појмова. Ауторки успева да читаоца веома вешто уведе у ову контроверзну тему политичког дискурса, припомажући се доприносом које је овој области дала Хана Арендт, што је за сваку похвалу.

Увођење читаоца у тумачење, уобличавање и схватање појма јавности ауторка овог дела студије започиње пре свега кроз процес историјске наративности самог феномена јавности, делећи овај процес на три међусобно ипак спојене фазе, водивши нас кроз античку, средњовековну и савремену грађанску теоријску поставку самог феномена. Оно што је значајно јесте чињеница да Пешихева не излаже само основно Хабермасово схватање термина јавности које он сагледава кроз свој појам „грађанске јавности“, већ се осврће на извесну надоградњу и продубљивање ове теоријске поставке. „Јав-

ност није постојала као колективитет таквих оквира каквим га је Хабермас концептуализовао, нити као такав систем друштвене комуникације који омогућава да се јавно мњење као продукт рационалне дебате и посебан социјално–психолошки комплекс оваполити у дејствујућу друштвену снагу, контрахента власти и других посленика моћи.“ Истичући ауторка и додаје, „Али чак иако се она јавља само у свету политичке имагинације, јавност је друштвена фикција која управо зато што делује као стварна покреће стварне политичке снаге. Чак и као политичка фантазија, она ставља у погон друштвену имагинацију, чији се продукти путем симболичких референци уграђују у каталог идеја, вредности у јавној сфери; и делује кроз токове јавне друштвене комуникације као својеврсни орјентир при процесима индивидуалног и колективног одлучивања и сазнања“²⁾.

Слобода и јавност – одређење, проблематизација и значај у сваком смислу представља вредно штиво уколико се на исправан и ваљан начин желе сагледати историјска кретања унутар задатих научних тема и тумачења одредница *слобо-*

2) Милена Пеших, Александар Новаковић, *Слобода и јавност – одређење, проблематизација и значај*, Институт за политичке студије, Београд, 2008, стр. 247.

де и јавности. Уз то, ова монографија је могућа и пожељну референца за даљна истраживања на задату тему. Пешићева и Новаковић веома свесно целу проблематику остављају отвореном, на изванредан начин пружајући могућност научне надоградње и простор за „за дискусију“ са читаоцем, управо упућујући на то што би можда могао бити и мото ове монографије: Нема појма слободе без јавности и има ли јавности без појма слободе?

Sexual Decoys, Zillah Eisenstein, London-New York, Zed Books (2007), pp.142.

Bogdana Koljević

RETHINKING CONTEMPORARY BIOPOLITICS

As one of the foremost political theorists and activists of our time, in *Sexual Decoys* Zillah Eisenstein continues to articulate the meaning of dominant neoliberal practices, especially in the context of ongoing US organized wars in Afghanistan and Iraq and the ways in which gender and race are mobilized for current imperial democracy. Eisenstein underlines that “many people have been a part of the writing of this book”, reminding that such a task of articulating a discourse of functioning of contemporary biopolitics requires a specific understanding of the relation between theory and practice, from which it comes forth. In such way, *Sexual Decoys* represents a project on which “there is still much work to be done”, a call for further investigations that combine empirical and sociological researches with a philosophical task of formulating the possibility of actual democracy – in contrast to what Eisenstein names as “imperial democracy”.

In *Sexual Decoys* Zillah Eisenstein applies a foucauldian theo-